

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ДОМІНАНТ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

© 2014 КУТІДЗЕ Л. С.

УДК 332.01

Кутідзе Л. С. Визначення стратегічних домінант ефективного використання експортного потенціалу регіону

Метою статті є визначення та обґрунтування вибору стратегічних домінант ефективного використання експортного потенціалу регіону для подальшого їх застосування при розробці стратегії й відповідних організаційних механізмів управління потенціалом на регіональному рівні. На основі аналізу функцій експортного потенціалу регіону визначено, що такими основними критеріями є інноваційність, диверсифікованість експорту, міжнародна інтеграція та співробітництво підприємств. Обґрунтовано, що на теперішній час для регіонів України актуальним є збереження традиційних виробництв і послідовна політика формування профілю міжнародної спеціалізації, тому проблеми розвитку експортного потенціалу необхідно досліджувати за кожною представленою в регіоні галуззю. Визначено, що необхідною умовою і важливою ознакою ефективного використання експортного потенціалу регіону є наявність системи управління. Запропоновано проводити аналіз експортного потенціалу регіону з орієнтацією на стратегічні домінанти його ефективного використання і можливості їх досягнення через розвиток регіонального середовища.

Ключові слова: експортний потенціал регіону, стратегічні домінанти, інноваційність, диверсифікованість, міжнародна інтеграція і співпраця, система управління.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 16.

Кутідзе Людмила Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Запорізький національний технічний університет (вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, 69063, Україна)

E-mail: kutidze@mail.ru

УДК 332.01

Кутідзе Л. С. Определение стратегических доминант эффективного использования экспортного потенциала региона

Целью статьи является определение стратегических доминант эффективного использования экспортного потенциала региона для дальнейшего их применения при разработке стратегии и соответствующих организационных механизмов управления потенциалом на региональном уровне. На основе анализа функций экспортного потенциала региона определено, что такими основными критериями являются инновационность, диверсифицированность экспорта, международная интеграция и сотрудничество предприятий. Обосновано, что в настоящее время для регионов Украины актуальным является сохранение традиционных производств и последовательная политика формирования профиля международной специализации, поэтому проблемы развития экспортного потенциала необходимо исследовать по каждой представленной в регионе отрасли. Определено, что необходимым условием эффективного использования экспортного потенциала региона является наличие системы управления. Предложено проводить анализ развития экспортного потенциала региона с ориентацией на стратегические доминанты его эффективного использования и возможности их достижения через развитие региональной среды.

Ключевые слова: экспортный потенциал региона, стратегические доминанты, инновационность, диверсифицированность, международная интеграция и сотрудничество, система управления.

Рис.: 2. Табл.: 1. Библ.: 16.

Кутідзе Людмила Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Запорожский национальный технический университет (ул. Жуковского, 64, Запорожье, 69063, Украина)

E-mail: kutidze@mail.ru

UDC 332.01

Kutidze L. S. Definition of Strategic Keynotes of the Effective Use of the Export Potential of Region

The article is aimed to define the strategic keynotes of the effective use of the export potential of region to their further implication in developing a strategy as well as the appropriate organizing mechanisms for management of the potential at the regional level. Based on analysis of functions of the export potential of region was determined that these main criteria were innovation, diversity of exports, international integration and cooperation of enterprises. It is proved, that persistence of traditional industries and consistent policy of forming the profile of international specialization is of today's importance for regions of Ukraine, and so the problems of development of export potential must be analyzed for each industry, present in the region. It was defined, that a prerequisite for effective use of the export potential of region is the existence of a management system. It is suggested to analyze the development of export potential of region as oriented towards the strategic keynotes of its effective use and opportunities for achieving them through the development of the regional environment.

Key words: export potential of region, strategic keynotes, innovativeness, diversity, international integration and cooperation, management system.

Pic.: 2. Tabl.: 1. Bibl.: 16.

Kutidze Lyudmila S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Zaporizhzhya National Technical University (vul. Zhukovskogo, 64, Zaporizhzhya, 69063, Ukraine)

E-mail: kutidze@mail.ru

Повноцінне використання експортного потенціалу є важливим напрямом розвитку соціально-економічної системи регіону. Вплив експорту на регіональному рівні обумовлено такими основними ефектами: розширенням обсягів ефективного попиту суб'єктів регіональної економіки; підтриманням і зростанням рівня зайнятості; стимулюванням конкурентоспроможності підприємств і виробничої спеціалізації регіону. Але на сьогодні в Україні спостерігається значне зменшення обсягів експорту. За 9 місяців 2014 р. порівняно із січнем – вереснем 2013 р. експорт скоротився на 7,7% [1]. Тому стратегічним завданням для влади по-

вина стати активізація процесів забезпечення сприятливих економічних та організаційно-правових умов для реконструкції та розвитку експортних комплексів регіонів. Управління експортним потенціалом регіону, як складовою експортного потенціалу країни, повинно відбуватися у відповідності до державного бачення місця країни в системі світогосподарських зв'язків і з урахуванням цілей регіонального розвитку, що потребує формулювання стратегічних домінант його ефективного використання.

Вплив експортної діяльності на розвиток країн і регіонів досліджується такими видатними вченими, як

Х. Армстронг і Дж. Тейлор, М. Портер, П. Крутман, М. Ен-райт, Дж. Даннінг. Проблеми розвитку експортного потенціалу України розглянуто у працях Я. А. Жаліла [2], С. П. Івашука [3], Т. М. Мельник [4], А. Поручника, Д. Лук'яненка [5], О. С. Шнипка [6] та інших вітчизняних науковців. Дослідженню проблем управління експортною діяльністю на регіональному рівні присвячені роботи С. В. Бестужевої [7], Н. О. Рязанової [8] В. В. Третяк [9]. Але питанням побудови критеріїв для визначення орієнтирів розвитку експортного потенціалу регіону в процесі стратегічного управління в наукових працях приділяється недостатньо уваги.

Метою статті є визначення і обґрунтування вибору стратегічних домінант ефективного використання експортного потенціалу регіону для подальшого їх застосування при розробці стратегії й відповідних організаційних механізмів управління експортним потенціалом на регіональному рівні.

Експортний потенціал регіону характеризує можливість регіональної економіки з виробництва конкурентоспроможної продукції з метою реалізації переваг міжнародного поділу праці при раціональному використанні усіх видів ресурсів для забезпечення високого рівня якості життя населення, сталою розвитку території. А поняття «ефективний експортний потенціал регіону» трактують як явище, що властиве конкретному об'єкту, яке виявляється та існує тільки за умов ідентифікації його зовнішнього середовища, формулювання цілей суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності та стратегії конкурентної поведінки у ньому [7, с. 73].

Для визначення стратегічного орієнтиру розвитку експортного потенціалу регіону із сукупності факторів, що визначають вибір критеріїв («критерій (від грец. *kritérion* – ознака, на підставі якої відбувається оцінка, визначення чи класифікація чогось, вимірювач оцінки» [10, с. 656]) для розробки сценарію, необхідно виокремити фактори, орієнтовані на ідею балансу розвитку економіки і соціальної сфери, підвищення якості життя населення на основі переваг території. Але саме питання формулювання таких критеріїв залишається поза увагою при розробці стратегічних планів розвитку на регіональному рівні, що призводить до декларативності документів, а в подальшому не дає змогу будувати структуровані та спрямовані на вирішення системних проблем організаційні механізми управління, у тому числі, й механізми ефективного використання експортного потенціалу регіону.

Згідно з класичною схемою SWOT-аналізу, який найчастіше використовується при розробці регіональних стратегій розвитку, першочерговим питанням, яке потребує чіткої відповіді, є таке: «що ми хочемо зробити?» чи «про що ми повинні думати в першу чергу?» (рис. 1).

Управління експортним потенціалом регіону з орієнтацією на збалансований розвиток усіх секторів економіки і соціальної сфери потребує визначення його ролі в розвитку території, що виявляється через його функції. Відповідь на питання «Про що ми повинні думати в першу

чергу?» ґрунтується на розумінні функцій, які виконує експортний потенціал в економіці регіону. До таких відносять функції розвитку, стабілізації, ефективності [9].

Функція розвитку (інтегративна) передбачає розширення обсягів експортних поставок і їх долі у валовому регіональному продукті. Стабілізуючого ефекту, який виходить на перший план у період різких економічних змін, можна досягти за рахунок розширення кількості підприємств, що виробляють кінцеву експортну продукцію. Функція ефективності передбачає підвищення рівня рентабельності експорту. Основний зміст функцій і шляхи досягнення бажаних результатів представлено на рис. 2.

Реалізація функцій експортної діяльності в їх повному обсязі та у відповідності до конкретних завдань розвитку регіону в кожний конкретний період часу можлива лише за умов ефективного і цілеспрямованого управління процесами функціонування експортного комплексу області

«Система управління є механізмом цілеполягання та цілереалізації, тобто вона включає цілі розвитку, сукупність способів, засобів та впливів за допомогою яких досягаються цілі, та результативність досягнення цілі» [12, с. 71]. Система управління експортним потенціалом регіону повинна ідентифікувати проблеми, що визначають функціонування експортного комплексу регіону і створювати умови для їх вирішення, а це можливо, якщо визначено стратегічні домінанти ефективного використання експортного потенціалу. «Домінанта (від лат. *dominans, dominantis* – пануючий), головуюча ідея, основна ознака чи найважливіша складова чогось» [10, с. 406].

Відповідно до функцій експортного потенціалу регіону основними ознаками, завдяки яким досягається його ефективне використання, є інноваційність, диверсифікованість експортної діяльності, міжнародна інтеграція і співробітництво підприємств. Саме такі риси експортного комплексу регіону будуть сприяти розвитку, стабільності й ефективності регіональної економіки.

Методологія планування регіонального розвитку підкреслює два виміри інтегрованості, важливі для планування: горизонтальна інтегрованість (інтегрованість компонентів стратегії, інтегрованість галузей); вертикальна інтегрованість – узгодження регіональних планів розвитку з ієрархічно вищими системами – державними стратегіями і програмами [13].

Рис. 1. Основні питання для стратегічного вибору [11, с. 125]

Рис. 2. Функції експортного потенціалу регіону

Стратегічне планування експортного потенціалу регіону також вимагає вертикальної інтегрованості – необхідності враховувати державні стратегії та плани, галузеві програми, стратегію соціально-економічного розвитку регіону. Стратегічні доміанти розвитку експортного потенціалу регіону не повинні входити у протиріччя до таких програмних документів.

На проблеми розвитку експортного комплексу України, які потребують негайного вирішення, вказують науковці. «На сьогодні в Україні склалась модель експортоорієнтованого адаптивного розвитку промисловості, яка характеризується переважанням слабо диверсифікованого низькотехнологічного виробництва й спонукає країну пристосовуватись до потреб світового ринку в межах наявних внутрішніх можливостей та поточних конкурентних переваг» [2; 14, с. 91]. Згідно з оцінкою Всесвітнього економічного форуму Україна знаходиться на стадії розвитку, орієнтованій на ефективність економіки [15]. На цій стадії необхідно впроваджувати більш ефективні виробничі процеси, покращувати якість продукції. Але «в країні ще й досі панує індустріальний тип розвитку» [5, с. 448].

Створення в національній економіці конкурентоздатних підприємств нового технологічного укладу потребує визначення формування високотехнологічного сегмента експорту пріоритетом національної економічної політики. Але відсутність дієвих механізмів нарощування експорту в галузях, які випускають продукцію з високим рівнем доданої вартості, обумовлює «об'єктивну необхідність пройти проміжний етап розвитку національної конкурентоспроможності» [6, с. 65] та необхідність реалізації двополусної міжнародної спеціалізації економіки України, яка базується на природних конкурентних перевагах у ресурсній сфері, а також наявному науково-технічному і виробничому потенціалі деяких галузей. Реалізація такої експортоорієнтованої політики вимагає формування механізму взаємодії сировинного та інноваційного секторів економіки. Однак

серед найбільш суттєвих недоліків інституціональної структури, що склалася на цей час в Україні, слід виділити відсутність стратегічного державного планування та регулювання експортної діяльності. «Досі невизначеною залишається експортна стратегія України, яка з урахуванням виняткової експортозалежності нашої економіки мала б стати одним з найважливіших чинників її розвитку» [3, с. 86]. Отже, враховуючи необхідність забезпечення економічної стабільності, для більшості регіонів України важливим критерієм ефективного використання експортного потенціалу регіону буде збереження і розвиток традиційних для регіону виробництв. Крім того, для кожної області необхідна послідовна політика формування профілю міжнародної спеціалізації, яка була б розрахована на використання можливостей світового поділу праці, як для оптимального задоволення потреб регіону, так і для селективного розвитку експортних виробництв.

Розвиток експортного потенціалу регіону також визначається пріоритетами державної стратегії регіонального розвитку. У Державній стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року пропонується інтегрований підхід до формування і реалізації державної регіональної політики, який передбачатиме поєднання таких її складових, як секторальна (галузева), територіальна (просторова), управлінська [16]. Виходячи з того, що секторальна політика спрямована на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів шляхом оптимізації та диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу, а одним із завдань територіальної політики є формування «точок зростання», можна стверджувати про необхідність поєднання при аналізі та розробці стратегії розвитку експортного потенціалу регіону галузевого і компонентного підходу з координацією планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Експортний потенціал регіону формують експортні потенціали підприємств. В умовах глобалізації реалізація та розвиток економічного потенціалу для багатьох підприємств стає можливим при розширенні їх діяльності за межі національних ринків, використанні різних форм міжнародної інтеграції та співробітництва, що обумовлює необхідність узгодження стратегії розвитку експортного потенціалу регіону з експортними стратегіями підприємств, впровадження дієвих організаційних механізмів взаємодії влади і бізнесу з метою запобігання ризиків для економіки регіону.

Таким чином, як стратегічні доміанти ефективного використання експортного потенціалу регіону, які відповідають його функціям і враховують вимоги вертикальної інтегрованості стратегій і програм розвитку на різних рівнях управління, на теперішньому етапі можна визначити такі критерії:

- ★ урахування існуючої спеціалізації регіону, збереження традиційних для регіону виробництв.

Можливості та доцільність розвитку двополюсної міжнародної спеціалізації в регіоні залежать від наявності структури економіки регіону. «Експортний потенціал країни складається з експортних потенціалів окремих галузей, першою чергою промисловості як найважливішого продуцента готових виробів, а експортний потенціал галузі – з експортних потенціалів окремих підприємств» [4, с. 227]. Регіональна виробнича система визначає особливості життєдіяльності населення регіону, тому при розробці стратегії розвитку експортного потенціалу регіону необхідно враховувати систему видів економічної діяльності й інфраструктури, що історично склалися в регіоні. А стратегічний аналіз слід починати проводити за кожною представленою в регіоні галуззю;

- ★ інноваційність, що означає як розвиток нових інноваційних високотехнологічних виробництв, так і впровадження технологічних інновацій у традиційних галузях.

При аналізі інноваційної складової розвитку галузі можна орієнтуватися на показники, які використовуються при визначенні індексу глобальної конкурентоспроможності країн Всесвітнім економічним форумом (якість науково-дослідних інститутів, витрати компаній на наукові дослідження і розробки, співпраця між університетами і промисловістю у сфері наукових досліджень, закупівлі державою високотехнологічної продукції, наявність учених та інженерів, число патентів на корисні моделі, захист прав інтелектуальної власності) та інші;

- ★ диверсифікованість експорту.

Основними вимогами до економічної системи регіону є стійкість та збалансованість, яка має вираз, у тому числі, і через оптимальне для регіону співвідношення між рівнями диверсифікації та спеціалізації експортної діяльності. Необхідно аналізувати географічну і товарну диверсифікацію експорту як на рівні галузей, так і регіону в цілому. Аналіз потребує застосування розрахункових показників, наприклад таких, як індекс диверсифікації товарної структури експорту, індекс географічної диверсифікації, рівень територіальної спеціалізації ринку тощо;

- ★ міжнародна інтеграція і співробітництво підприємств.

Учасниками інтеграційних процесів на мікрорівні є окремі підприємства й організації, які у процесі виробництва товарів і послуг вступають у різні форми організаційно-економічних відносин. Інтеграція сприяє побудові закінчених технологічних ланцюгів, забезпеченню координації обсягів збуту, зниженню витрат на одиницю продукції, зростанню продуктивності праці. Наявність закордонних філій і представництв, розвиток коопераційних відносин з іноземними партнерами, участь у міжнародних науково-дослідних і виробничих проєктах, а також ступінь впровадження на підприємствах технічних регламентів і стандартів, санітарних і фітосанітарних норм для експортних товарів згідно з вимогами СОТ може характеризувати ступінь міжнародної інтегрованості підприємств.

Необхідною умовою ефективного використання експортного потенціалу регіону є наявність системи управління, націленої на вирішення проблем експортного комплексу і здатної впливати на ці процеси через створення сприятливих умов для бізнесу, а саме – через розвиток інституціонального, інфраструктурного забезпечення, інноваційної та маркетингової підтримки бізнесу.

Розробка стратегії є першим кроком у процесі управління й потребує проведення аналізу сильних і слабких сторін, можливостей та загроз розвитку об'єкта. Для проведення SWOT-аналізу з метою розробки стратегії розвитку експортного потенціалу регіону пропонується застосовувати проблемноорієнтований комплексний підхід із галузевою стратифікацією, де сильні та слабкі сторони експортного потенціалу галузей регіону розглядаються по відношенню до визначених стратегічних доміант.

Факторами, що визначають можливості та ризики розвитку експортного потенціалу, виступають глобальні світові, національні, регіональні події та тенденції, які здатні вплинути на обрану траєкторію розвитку регіону. Але для аналізу можливостей і обмежень системи управління експортним потенціалом регіону особливу увагу слід приділити «факторам, які обумовлюють напрями розвитку внутрішньорегіональних процесів» [8, с. 315] і формування яких є компетенцією і завданням системи управління. Така форма аналізу дозволить визначити методи та інструменти впливу регіональної влади на ефективне використання експортного потенціалу через розвиток інституціонального, інноваційного, інфраструктурного, маркетингового середовища і перейти до розробки конкретних заходів, що здійснюються на рівні територіальних органів влади. Схему матриці SWOT для визначення можливих напрямків впливу на розвиток експортного потенціалу представлено в *табл. 1*.

Запропонована структура аналізу дозволить виявити відповідність експортного потенціалу регіону стратегічним домінантам його ефективного використання і визначити можливості системи управління сприяти інноваційності, диверсифікованості, міжнародній інтеграції та співробітництву підприємств через розвиток регіонального середовища.

Таблиця 1

Схема SWOT-аналізу експортного потенціалу регіону

	Галузь x ($x = 1..n$, де n – кількість галузей у регіоні)	
	Сильні сторони	Слабкі сторони
Інноваційність галузі Диверсифікованість експорту Міжнародна інтеграція і співпраця		
	Можливості	Загрози
Регіональне середовище: інституціональне інфраструктурне інноваційне маркетингове		

ВИСНОВКИ

Управління експортним потенціалом регіону потребує формулювання стратегічних домінант його ефективного використання. На основі аналізу функцій експортного потенціалу регіону визначено, що такими основними ознаками є інноваційність, диверсифікованість експорту, розвиток міжнародної інтеграції та співробітництва підприємств. На теперішній час для регіонів України актуальним є збереження традиційних виробництв і послідовна політика формування профілю міжнародної спеціалізації, тому проблеми розвитку експортного потенціалу необхідно досліджувати за кожною представленою у регіоні галуззю.

Необхідною умовою забезпечення ефективного використання експортного потенціалу регіону є наявність системи управління. Відсутність такої системи управління експортним потенціалом на державному та регіональному рівнях гальмує процеси трансформації структури експорту в Україні за інноваційним сценарієм.

Орієнтація на стратегічні домінанти ефективного використання експортного потенціалу регіону в процесі стратегічного планування дасть змогу: визначити можливості їх досягнення через розвиток інституціонального, інфраструктурного, інноваційного маркетингового середовища; розробляти як специфічні, так і загальні для усіх галузей регіону інструменти підтримки і стимулювання; інтегрувати заходи, спрямовані на розвиток експортного потенціалу в програми з розвитку регіонального середовища. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Зовнішня торгівля товарами за 9 місяців 2014 року. Експрес-випуск [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Промислова політика як чинник післякризового відновлення економіки України : аналітична доповідь [О. В. Собкевич, В. Г. Савенко, А. І. Сухоруков та ін.] / За редакцією к. е. н., с. н. с., засл. економіста України Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2012. – 41 с.
3. Іващук С. П. Експортна стратегія в сучасній системі державного управління / С. П. Іващук // Міжнародна економічна політика. – 2009. – № 10-11. – С. 85 – 106.
4. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз / Т. М. Мельник // Міжнародна економічна політика. – 2008. – № 8-9. – С. 222 – 245.

5. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / [Д. Лукьяненко, В. Колесов, Я. Столярчук и др.] ; под науч. ред. профессором Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. – К. : КНЭУ, 2013. – 466 с.

6. Шнипко О. С. Національна конкурентоспроможність: сутність, механізми реалізації / О. С. Шнипко. – К. : Наук. думка, 2003. – 334 с.

7. Бестужева С. В. Методичні засади оцінки експортного потенціалу регіону / С. В. Бестужева // Економічний простір. – 2009. – № 32. – С. 63 – 78.

8. Рязанова Н. О. Фактори впливу на розвиток і реалізацію експортного потенціалу регіону / Н. О. Рязанова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 2 (28). – С. 312 – 315.

9. Третьяк В. В. Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития / В. В. Третьяк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12 (66). – С. 110 – 117.

10. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М. : Сов. Энциклопедия, 1988. – 1600 с.

11. Фляйшер К. Стратегический и конкурентный анализ. Методы и средства конкурентного анализа в бизнесе / К. Фляйшер, Б. Бенсуссан. – М. : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2012. – 541 с.

12. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / Под общей ред. О. Ф. Балацкого. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

13. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації. Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://surdp.eu/uploads/files/Methodology_of_RD_planning.pdf

14. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю. В. Кіндзерський, М. М. Якубовський, І. О. Галиця та ін.] ; за ред. канд. екон. наук Ю. В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – С. 91.

15. The Global Competitiveness Report 2014-2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/Ukraine.pdf>

16. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

REFERENCES

- Bestuzheva, S. V. "Metodychni zasady otsinky eksportnoho potentsialu rehionu" [Methodological principles of estimation of export potential]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 32 (2009): 63-78.
- Ekonomicheskiiy potentsial administrativnykh i proizvodstvennykh sistem* [The economic potential of administrative and production systems]. Sumy: Universitetskaia kniga, 2006.
- Fliaysher, K., and Bensussan, B. *Strategicheskiiy i konkurentnyy analiz. Metody i sredstva konkurentnogo analiza v biznese* [Strategic and Competitive Analysis. Methods and tools for competitive analysis in business]. Moscow: BINOM. Laboratoriia znaniy, 2012.
- Ivashchuk, S. P. "Eksportna stratehiia v suchasniy systemi derzhavnoho upravlinnia" [Export Strategy in modern public administration]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 10-11 (2009): 85-106.
- Kindzerskyi, Yu. V. et al. *Potentsial natsionalnoi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku* [Potential national industry objectives and mechanisms for effective development]. Kyiv, 2009.
- Lukianenko, D. et al. *Globalnoe ekonomicheskoe razvitiie: tendentsii, asimmetrii, regulirovanie* [Global economic development: trends, asymmetry regulation]. Kyiv: KNEU, 2013.
- [Legal Act of Ukraine] (2014). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

Melnyk, T. M. "Eksportnyi potentsial Ukrainy: metodolohiia otsynky ta analiz" [The export potential of Ukraine: assessment methodology and analysis]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 8-9 (2008): 222-245.

"Metodolohiia planuvannya rehionalnoho rozvytku v Ukraini. Instrument dlia rozrobky stratehii rehionalnoho rozvytku i planiv ikh realizatsii. Proekt I Evropeiskoho Soiuzu «Pidtrymka polityky rehionalnoho rozvytku Ukrainy»" [The methodology of regional planning in Ukraine. Tools for developing regional development strategies and plans for their implementation. EU Project "Support to Regional Development Policy of Ukraine"]. http://surdp.eu/uploads/files/Methodology_of_RD_planning.pdf

Riazanova, N. O. "Faktory vplyvu na rozvytok i realizatsiiu eksportnoho potentsialu rehionu" [Factors influencing the development and implementation of export potential]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 2 (28) (2012): 312-315.

Sovetskiy entsiklopedicheskiy slovar [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaia Entsiklopediia, 1988.

Sobkevych, O. V. et al. *Promyslova polityka iak chynnyk pisliakryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy* [Industrial policy as a factor in the post-crisis economic recovery Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012.

Shnytko, O. S. *Natsionalna konkurentospromozhnist: sutnist, mekhanizmy realizatsii* [National competitiveness: the nature and mechanisms of implementation]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

Tretiak, V. V. "Eksportnyi potentsial regiona pri otsenke vozmozhnostei regionalnogo vneshneekonomicheskogo razvitiia" [Export potential of the region in evaluating the potential for regional foreign trade development]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12 (66) (2006): 110-117.

"The Global Competitiveness Report 2014-2015". <http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/Ukraine.pdf>

"Zovnishnia torhivlia tovaramy za 9 misiatsiv 2014 roku" [Foreign trade for 9 months of 2014]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 359.09

ПІДВИЩЕННЯ ТУРИСТСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСТ НА ОСНОВІ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТСЬКОГО КЛАСТЕРА РЕГІОНУ (СВІТОВИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД)

© 2014 ПИСАРЕВСЬКИЙ І. М., ВОЙТЕНКО К. К.

УДК 359.09

Писаревський І. М., Войтенко К. К. Підвищення туристського потенціалу міст на основі формування туристського кластера регіону (світовий і національний досвід)

У даній статті доказано ефективність використання кластерного підходу для підвищення потенціалу міст завдяки вивченню національного і світового досвіду формування туристських кластерів. Для цього було детально розглянуто приклади формування та розвитку кластерів у ПАР, Австралії та США; оглядово вивчені приклади кластеризації в інших країнах світу (Італії, Шотландії, Ірландії, Франції, Індонезії, Туреччині, Єгипті, ОАЕ, Таїланді та ін.) та проведено аналіз найбільш успішних прикладів кластеризації в Україні (кластер зеленого туризму «Оберіг»; туристський кластер «Кам'янець»; кластер «ЕКОТУР»; туристсько-рекреаційний кластер «Гоголівські місця Полтавщини»; Славутська міська громадська організація «Туристський кластер – Славутич»; «Туристський кластер «Південне туристичне кільце»). Виходячи з цього, на основі проведеного SWOT-аналізу запропоновано створення туристського кластера в Харківській області з включенням до його складу малих міст з їх «великою» історією та багатою культурно-історичною спадщиною.

Ключові слова: туристський кластер, національний та світовий досвід, малі міста.

Табл.: 2. **Бібл.:** 14.

Писаревський Ілля Матвійович – доктор економічних наук, професор, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

Войтенко Кристина Юстинівна – аспірантка, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: tina-1991@yandex.ua

УДК 359.09

Писаревский И. М., Войтенко К. К. Повышение туристского потенциала городов на основе формирования туристского кластера региона (мировой и национальный опыт)

В данной статье доказана эффективность использования кластерного подхода для повышения потенциала городов благодаря изучению национального и мирового опыта формирования туристских кластеров. Для этого подробно были рассмотрены примеры формирования и развития кластеров в ЮАР, Австралии и США; обзорно изучены примеры кластеризации в других странах мира (Италии, Шотландии, Ирландии, Франции, Индонезии, Турции, Египте, ОАЭ, Таиланде и др.) и проведен анализ наиболее успешных примеров кластеризации в Украине (кластер зеленого туризма «Обериг»; туристский кластер «Камеянец»; кластер «Экотур»; туристско-рекреационный кластер «Гоголевские места Полтавщины»; Славутская городская общественная организация «Туристский кластер – Славутич», «Туристский кластер «Южное туристическое кольцо»). Исходя из этого, на основе проведенного SWOT-анализа предложено создание туристского кластера в Харьковской области с включением в его состав малых городов с их «большой» историей и богатым культурно-историческим наследием.

Ключевые слова: туристский кластер, национальный и мировой опыт, малые города.

Табл.: 2. **Библ.:** 14.

Писаревский Илья Матвеевич – доктор экономических наук, профессор, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, Харьков, 61002, Украина)

Войтенко Кристина Юстиниовна – аспирантка, Харьковский национальный университет городского хозяйства им. А. Н. Бекетова (ул. Маршала Бажанова, 17, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: tina-1991@yandex.ua

UDC 359.09

Pisarevsky I. M., Voitenko K. K. Increase of the Tourism Potential of Cities through Formation of the Region's Tourism Cluster (on the Basis of Worldwide and National Experience)

In this article the efficiency of the cluster approach to increase of the tourism potential of cities through the study of national and worldwide experience, related to the tourism clusters, was proved. With this objective, examples of cluster formation and development in South Africa, Australia and the United States were considered in details; examples of clustering in other countries were explored (Italy, Scotland, Ireland, France, Indonesia, Turkey, Egypt, U.A.E., Thailand, etc.) and analysis of the most successful examples of clustering in Ukraine was carried out (green tourism cluster «Oberig»; tourism cluster «Kamianets»; cluster «EKOTUR»; tourism and recreational cluster «Gogolivski mistsia Poltavshchiny»; Slavutich city public organization «Tourism cluster – Slavutich», tourism cluster «Pivdenne turistichne kiltse»). On the basis of the carried out SWOT-analysis creating of a tourism cluster in Kharkov region with inclusion of small cities with their «big» history and rich cultural and historical heritage has been proposed.

Key words: tourism cluster, national and worldwide experience, small cities.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 14.

Pisarevsky Ilya M. – Doctor of Science (Economics), Professor, Kharkiv National University of Urban Economy named after O. M. Beketov (vul. Marshala Bazhanova, 17, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Voitenko Krystyna K. – Postgraduate Student, Kharkiv National University of Urban Economy named after O. M. Beketov (vul. Marshala Bazhanova, 17, Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: tina-1991@yandex.ua